

עזרא להד ז"ל*

מפעלו האחרון של עזרא להד יצא לאור בחיפה בקיץ 2001 בהוצאת משפחתו האוהבת. זוהי ביבליוגראפיה מפורטת של המחזות בידיש, שהופיעו בדפוס במקור ובתרגום. המחבר הקדיש למפעלו זה עשרות שנים של עמל ושקידה. הוא אסף וכינס פרט לפרט באהבה של תלמיד-חכם לתרבות יידיש, ברצינות של חוקר, החש מעין התחייבות כלפי החומר שלפניו ובאופטימיות שורשית של היסטוריון, המאמין בזיקה העמוקה בין העבר להווה ובערך הבלתי חולף האחוז בנכסי צאן הברזל של האומה.

עזרא להד (1918–1996) גדל וצמח בוויילנה, היא ירושלים דליטא, עיר ספוגה תרבות יהודית לדורותיה ולהסתעפויותיה. וילנה נתפרסמה בעולם כארץ-היידיש (יידיש לאַנד). קולות לשון-העם העסיסית ועתירת הנעימות-והגוונים נשמעו בעיר כולה מזריחת החמה ועד שקיעתה, וגם בשעות הערב והלילה. וילנה נשמה יידיש 24 שעות ביממה. בשנות השלושים של המאה ה-20 היתה יידיש בוויילנה אחוזה ברוח של אידיאליזם אופטימי, שנשב בין משכנות ישראל ופיעפע מן החצרות והקירות ואבני-הרחוב.

עזרא להד (בימים ההם – עזרא לאַקערמאַן) למד בגימנסיה של סופיה מארקובנה גורביץ, ולהלן בתיכון הריאלי (רעאַל-גימנאַזיע), ששכן ברחוב רודניצקה 6, בלב ליבו של הגיטו היהודי הישן והחדש. לשון ההוראה היתה יידיש, וצוות המורים הנאמן והמסור הקנה לתניכים אהבה לתרבות, ללשון, לספרות, לפולקלור ולתיאטרון. תרבות יידיש היתה בית-היוצר לנשמת-העם, ביטוי הולך ומתגבש של חיי הרוח והרגש, הדמיון והדעת, המאוויים והמועקות, החלומות והחזונות: ביטוי לטבע ולטעם, לאהבות ולאיכות, לצער ולצהלה.

לא פלא, שהיידיש היתה גם לשונו של התיאטרון היהודי, שעזרא להד נגרף בזרם אוהביו ויודעיו. אפשר שכבר בימים ההם נולד החלום לרשום ולתעד את הרפרטואר המגוון והעשיר, שהפעיל מאות סופרים ושחקנים-אמנים, ששלום-עליכם כינה אותם בשם 'כוכבים תועים' (בלאַנדזשענדע שטערן) – משוטטים ועוברים מבמה לבמה ומעיר לעיר, ומעצבים בתנועתם את תרבות התיאטרון היהודי.

עזרא להד עלה ארצה ב-1935, היה פעיל ב'הגנה' ולהלן – התגייס לצבא האנגלי בימי מלחמת העולם השנייה. אחרי-כך שירת שנים כקצין בחיל-הים של

* פורסם כמבוא לביבליוגראפיה של המחזות בידיש וכותרתו 'בפתחו של מפעל חיים'.

צה"ל. בתקופת שירותו למד באוניברסיטה העברית בירושלים, בחוג לספרות
יידיש, שבראשו עמד הפרופסור דב סדן, והתמסר לחקר תולדות התיאטרון
היהודי. הוא פרסם עבודות משלו בכתב־העת *קָמָה*, בשנתונים חיפה וכן עבודות
ביבליוגרפיות בתולדות המחזה בעברית וביידיש. לכל עבודותיו ערך מדעי,
ששום חוקר של התיאטרון היהודי באשר הוא שם אינו יכול לדלג עליו.
עזרא להר ז"ל לא זכה להשלים את מפעלו האחרון עד לדיוקו של כל תג.
פרטים רבים עוד טעונים השלמה והבהרה מתוך מקורות, שהוא הכירם על בוריים,
אך אין זה קל להגיע אליהם.
אולם גם מה שיש בעבודה זו – קרוב ל־3000 ערכים – עשוי לשמש אתגר מרתק
לחוקרים ואוהבי תיאטרון.